

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИКАТА: ВИЗИЯ НА ALLIANCE4LIFE ЗА ВЪЗДЕЙСТВАЩА 10-та РАМКОВА ПРОГРАМА

Въведение: Постигновения и напредък на региона

През последното десетилетие новоприсъединилите се към ЕС страни постигнаха значителен напредък в интегрирането си в европейската екосистема за научни изследвания и иновации (НИИ). От старта на 7-ма Рамкова програма насам тези страни постоянно увеличаваха както участието си, така и финансовата си възвръщаемост от схемите за финансиране на НИИ на ЕС. Между 7-ма рамкова програма и „Хоризонт Европа“ делът им на участия сред ЕС-27 нарасна от 16,6% на 20,2%, а делът им от финансовата възвръщаемост на Съюза нарасна от 10,2% на 14,4%. Освен това, процентите на успех вече се приближават до средния за ЕС (20,0% спрямо 20,7%), което сигнализира за намаляване на разликата в резултатите. Тези развития свидетелстват за трансформационния потенциал на устойчивата подкрепа и целенасочените усилия за изграждане на капацитет на ниво ЕС.

В същото време обаче не всички новоприсъединени страни, са се развили с еднакви темпове. Докато общото разделение между новоприсъединените страни и старите членки е намаляло, в рамките на самата група, участваща в разширяването на ЕС, се е появила нова вътрешна разлика – някои страни и институции са направили значителен скок напред, докато други са отбелязали само постепенен напредък. Някои страни и институции – като тези в Словения, Естония и Чехия – са постигнали високи резултати и по-голяма интеграция, докато други продължават да се борят с ниски нива на подаване на предложения и ограничен достъп до координаторски роли в проекти по програмата „Хоризонт“. Тази нарастваща хетерогенност подчертава неотложната необходимост от по-диференцирани, основани на доказателства и чувствителни към контекста механизми за подкрепа в 10-та рамкова програма.

Alliance4Life – стратегическо партньорство от дванадесет водещи институции от единадесет новоприсъединени към европейската общност държави е начело на тази трансформация. Чрез насърчаване на дългосрочното сътрудничество, обмена на знания и взаимното обучение, Alliance4Life играе ключова роля за повишаване на високи постижения в научните изследвания и управленския капацитет в Централна и Източна Европа. Чрез активно участие с инструменти като екипно сътрудничество, туининг и ERA Chairs, членовете на Alliance4Life са реализирали над 40 проекта по разширяването на ЕС и са инициирали множество последващи предложения, създавайки нови центрове за високи постижения, укрепвайки екосистемите за научни изследвания и иновации и стимулирайки институционалните промени.

Повишената мобилност на изследователите, подобрените умения за писане на заявления за безвъзмездни средства и засилените международни партньорства са сред осезаемите резултати от тези инициативи. Най-важното е, че тези усилия дадоха възможност на институциите да привличат таланти, да изграждат конкурентоспособни изследователски екипи и да допринасят за приоритетите на ЕС в областта на хуманитарните науки и биомедицината.

Въпреки че много университетски съюзи и големи научноизследователски организации публикуваха своите препоръки за 10-та рамкова програма, призовавайки за увеличаване на бюджетите и намаляване на административната тежест, които ние напълно подкрепяме, този позиционен документ предлага допълнителна и специфична за региона перспектива. Нашите препоръки са основани на практическия опит на институциите от новоприсъединените страни. Те се фокусират върху специфичните предизвикателства, които познаваме добре, и предлагат практически решения, за да направят Рамковата програма по-приобщаваща, балансирана и в крайна сметка по-конкурентоспособна.

Въпреки значителния напредък, структурните бариери продължават да съществуват. С поглед към 10-та Рамкова програма е жизненоважно ЕС да продължи да инвестира както в високи постижения, така и в изравняването между страните, като признава потенциала на високопроизводителните институции в новоприсъединените се страни и подкрепя системните реформи, необходими за постигане на трайно въздействие. Alliance4Life предлага този документ-позиция като принос към оформянето на бъдеща Рамкова програма, която е едновременно конкурентна и приобщаваща и, която използва напълно научния потенциал на всички свои държави членки.

Приоритет 1: Насърчаване на устойчивото развитие на изследователските таланти в новоприсъединените се страни

Предизвикателство:

Новоприсъединените се страни са изправени пред постоянни предизвикателства при привличането, развитието и задържането на изследователски таланти поради ограничени кариерни перспективи, ниски национални инвестиции в научноизследователска и иновационна дейност и институционални бариери. Това води до продължаващо изтичане на мозъци и недостатъчно представителство на таланти в изследователи в конкурентни схеми за финансиране от ЕС, особено сред изследователите в началото на кариерата. Въпреки че таланти са налице, неадекватните механизми за подкрепа пречат на хората да реализират пълния си потенциал на местно ниво.

Препоръка:

Десетата рамкова програма следва да даде приоритет на дългосрочните инвестиции в развитието на човешкия капитал чрез подкрепа на институциите в новоприсъединилите се страни за изграждане на привлекателна, конкурентна и международно свързана изследователска среда, особено за изследователите в началото на кариерата. Укрепването на системите за развитие на таланти би позволило преминаване от изтичане на мозъци към циркуляция на мозъци: вместо да губят квалифицирани изследователи към по-развити региони за постоянно, новоприсъединилите се страни биха могли да станат активни участници в динамична, мобилна и взаимосвързана европейска научноизследователска работна сила.

Този подход помага за задържането на обещаващи учени и укрепва ЕИП- Европейското изследователско пространство, чрез разширяване на географската база на високи постижения, подкрепа на изследователските кариери във всички региони и повишаване на институционалната устойчивост. Подкрепата за таланти новоприсъединилите се страни не е само въпрос на справедливост, но и стратегическа инвестиция в дългосрочния научен и иновационен капацитет на ЕС.

Предложени действия:

- Въвеждане на специален инструмент за подкрепа на структурирани пътища за развитие на таланти, включително висококачествени програми за докторантура и постдокторантура, схеми за менторство и прозрачни модели за заемане на длъжността, съобразени с институционалната зрялост. Докато инициативи като MSCA COFUND вече подобряват отличните програми за обучение, е необходим нов инструмент за конкретно изграждане и укрепване на структурирани системи за кариерно развитие в институциите, на новоприсъединилите се страни. Това би запълнило пропуските, където такива рамки липсват или са фрагментирани, като би осигурило по-широко, дългосрочно изграждане на капацитет отвъд съфинансирането на съществуващите високи постижения.
- Осигуряване на целенасочени схеми за мобилност със силни компоненти за реинтеграция, които дават възможност на изследователите да придобият международен опит и да се завърнат с нови умения, мрежи и идеи. Тези схеми трябва да бъдат проектирани така, че да насърчават дългосрочното ангажиране с местната институция и да намалят загубата на таланти.
- Включване на изграждане на капацитет за службите за човешки ресурси и управление на изследванията и администрация) във всички действия по разширяването, за да се подобри институционалната подкрепа за кариерно развитие, подготовката на предложения и международното сътрудничество.
- Насърчаване на партньорства между институции в новоприсъединилите се страни и водещи европейски центрове, за съвместно разработване на структурирани докторантски училища, модели за съвместно ръководство и регионални центрове за високи постижения в обучението по научни изследвания.

Приоритет 2: Адаптирани инструменти за разширяване, отразяващи различните нива на институционална и регионална готовност

Предизвикателство:

Новоприсъединилите се страни не са хомогенна група. Значителни разлики в изследователския капацитет, инфраструктурата и институционалната зрялост продължават да съществуват не само между различните разширяващи се страни, но и в рамките на самите тях. Докато някои страни – като Словения, Естония и Чехия – са постигнали над средното участие и финансова възвръщаемост в „Хоризонт Европа“, други се сблъскват с ниски нива на подаване на предложения и слаб опит в координацията. Това вътрешно различие се е увеличило: въпреки че разликата между новоприсъединилите се страни и старите членки е намаляла, неравенството в рамките на групата на новоприсъединилите се страни се е увеличило. Универсалният подход рискува да засили тези вътрешни дисбаланси и да не отговори на специфичните нужди на нововъзникващите институции.

Препоръка:

Десета рамкова програма следва да възприеме диференциран подход към подкрепата за новоприсъединени страни, предлагайки модулен и гъвкав инструментариум, който отразява разнообразието в готовността между институциите и регионите. Тази рамкова програма би трябвало да даде възможност както за изграждане на капацитет в по-слабо развити институции, така и за увеличаване на мащаба, основано на високи постижения, в по-силните центрове.

Предложени действия:

- Прилагане на диференцирани критерии за допустимост (напр. „основна група“ и „преходна група“) въз основа на обективни показатели като иновационни резултати и финансова възвръщаемост от програми на ЕС, както е посочено в последните анализи на политиките.
- Разширяване и адаптиране на центровете за върхови постижения, за да се подпомогне тематичното групиране на по-напреднали институции, като същевременно се запазят персонализирани инструменти за изграждане на капацитет (напр. лидери на ERA, екипна работа) за тези със структурни пропуски.
- Разработване на покани с гъвкави проценти на финансиране и изисквания към проекта, като се коригира нивото на подкрепа и сложност според институционалната зрялост и нуждите за развитие на кандидата.

- Доразвиване на схеми, базирани на менторство, които свързват нововъзникващи институции с опитни, за да се изгради капацитет с течение на времето, предлагайки персонализирани стимули за насърчаване на устойчиво сътрудничество. Осигуряване на гъвкави последователни инструменти, които позволяват на институциите да създадат траектория на развитие, преминавайки от фундаментални към по-конкурентни покани.

Приоритет 3: Структурирана и предвидима подкрепа за дългосрочно институционално развитие

Предизвикателство:

Въздействието на мерките за разширяване често е отслабено от два взаимосвързани проблема: липса на стратегическа координация между инструментите и непредсказуеми, лошо последователни покани. Дори успешните проекти се затрудняват да поддържат инерция без ясен път за институционален напредък или видимост за бъдещи възможности. Тази фрагментация ограничава структурното въздействие на инвестициите на ЕС и затруднява институциите, особено в страните, участващи в разширяването на обхвата, да съгласуват националните съвместни инвестиции, да задържат персонала или да планират дългосрочни стратегии за развитие.

Препоръка:

РП10 трябва да възприеме по-стратегически и предвидим подход към разширяването на подкрепата чрез въвеждане на поетапен модел на развитие – подобен на нивата на технологична готовност (TRL), използвани в политиката за иновации – където институциите могат постепенно да изграждат своя капацитет за научни изследвания и иновации с течение на времето. Това трябва да се комбинира с многогодишно програмиране и планиране на приемствеността, за да се гарантира, че печалбите се поддържат през циклите на финансиране, задържането на таланти се подкрепя и мерките за разширяване са съгласувани с по-широките стратегии на ЕС и националните стратегии за научни изследвания и иновации.

Предложени действия:

- Разработване на „Път за разширяване на развитието“, който логически свързва инструментите (напр. изграждане на мрежа → изграждане на капацитет → интеграция във втори стълб), позволявайки на институциите да обединят усилията си стъпка по стъпка.
- Въвеждане на многогодишно планиране за поканите за разширяване с прозрачни срокове, обявени предварително, за да се подобри съгласуваността с институционалните и националните стратегии.

- Да се изисква от кандидатите да представят дългосрочна пътна карта за развитие, показваща как предложените дейности се вписват в тяхната институционална траектория и надграждат върху минали усилия, финансирани от ЕС.
- Насърчаване на кумулативното участие, където предишният успех в схемите за разширяване подобрява достъпа до по-модерни инструменти и възможности за съвместно финансиране.
- Въвеждане на механизми за преход (напр. краткосрочни грантове за задържане на персонал или административна подкрепа), за да избегнете загуба на таланти и да поддържате приемственост между проектите.
- Съгласуване на времето и тематичния фокус на поканите за разширяване с други части на Рамковата програма, за да улесните интеграцията, особено в Стълб II.
- Насърчаване на координацията с националното и регионалното съфинансиране чрез синхронизиране на сроковете и предоставяне на стимули за съгласуване на политиките и инвестициите.

Приоритет 4: Разширяване на допълването между инструментите за финансиране на ЕС и националните инструменти за финансиране

Предизвикателство:

Дългосрочното въздействие на мерките за разширяване е ограничено, когато те действат изолирано от националните и регионалните екосистеми за изследвания и иновации. Структурната промяна може да бъде постигната само ако финансирането от ЕС, особено от 10-та рамкова програма, е стратегически съгласувано с националните инвестиции и реформи. Въпреки това, практическите синергии между „Хоризонт Европа“ и други инструменти, като например Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), все още са значително недостатъчно използвани. Различните правила, фрагментираното планиране и несъвместимите срокове често възпрепятстват координираните действия и намаляват общата ефективност на публичните инвестиции в научни изследвания и иновации.

Препоръка:

РП10 следва да насърчава по-дълбока интеграция и съгласуваност между мерките за разширяване и националните или регионалните схеми за финансиране, особено инструментите на политиката на сближаване като ЕСИФ. Чрез улесняване на моделите за съфинансиране, хармонизиране на критериите за оценка и насърчаване на съвместното програмиране, ЕС може да увеличи максимално ефекта на своите инвестиции и да подкрепи устойчивото институционално развитие в Европейското изследователско пространство.

Предложени действия:

- Въвеждане на общи насоки за синергии между РП10 и ЕСИФ, включително съвместими правила за допустимост на разходите, оценка и докладване. Препоръчваме значителен дял от разпределените средства от ЕСИФ (напр. поне 10–15%) в страните, участващи в разширяването, да бъде насочен към укрепване на научните изследвания, иновациите и развитието на таланти.
- Насърчаване на използването на Печат за високи постижения за отключване на структурни фондове за висококачествени, но нефинансирани предложения по РП10 от страните, участващи в разширяването..
- Разработване на шаблони за съвместно инвестиционно планиране между държавите членки и Комисията, което да даде възможност на институциите да изградят допълващи се стратегии за финансиране.
- Съгласуване на графици за покани и стратегическите приоритети в РП10 и ЕСИФ, за да се улесни съвместното инвестиране и да се намали административната тежест.
- Наблюдение и докладване за ефективното използване на синергията, осигуряване на прозрачност и най-добри практики за подобряване на усвояването в държавите членки.

Приоритет 5: Използване на висшето образование и обучение за повишаване на конкурентоспособността на научните изследвания и иновациите

Предизвикателство:

Висшите учебни заведения са ключови за капацитета на Европа за научни изследвания и иновации (НИИ). В много страни, участващи в разширяването на ЕС, университетите служат като основни центрове за създаване на знания и развитие на таланти. Въпреки това, техният потенциал остава недоизползван поради ограничените изследователски мандати, недофинансираното докторантурно образование и фрагментираните връзки между преподаването, научните изследвания и иновациите. В сравнение със Западна Европа, страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) продължават да се сблъскват с предизвикателства като по-ниски инвестиции в научноизследователска и развойна дейност в университетите, по-малко структурирани докторски програми и ограничен достъп до международно сътрудничество и възможности за мобилност. Това забавя развитието на конкурентна и устойчива изследователска работна сила и отслабва регионалния принос към Европейското изследователско пространство (ЕНП).

Препоръка:

РП10 следва активно да подкрепя инициативи, интегриращи образованието, обучението и научните изследвания във висшите учебни заведения, особено в страните, участващи в разширяването на ЕС. Чрез финансиране на структурирани докторски програми, схеми за менторство и международно сътрудничество, 10-та рамкова програма може да засили изследователското измерение на висшето образование, да улесни развитието на талантите и да подобри институционалния капацитет за принос към стратегическите цели на Европа в областта на научните изследвания и иновациите.

Предложени действия:

- Подкрепа за разработването на структурирани, интернационализирани докторски програми, които включват интердисциплинарното сътрудничество и привличат разнообразни таланти.
- Финансиране на инициативи за менторство и развитие на персонала за изграждане на академично лидерство и подкрепа на изследователи в ранна кариера.
- Насърчаване на проекти за изграждане на институционален капацитет, които съгласуват реформите във висшето образование с целите за високи научни постижения, като гарантират, че образованието и научните изследвания се усилват взаимно.
- Насърчаване на съвместното участие на университетите в действията по разширяване и проекти по 10-та рамкова програма (RP10) за специално на трансфера на знания и дългосрочните партньорства.

- Съгласуване на инициативата по 10-та рамкова програма със съществуващи инструменти и платформи на ниво ЕС (напр. Платформа за таланти на ERA), за да се осигури интегрирана подкрепа за обучението и кариерното развитие на изследователите.

Институциите по Alliance4Life вече са демонстрирали действието на подобни подходи чрез катедрите на ERA, проекти за институционални реформи и международни партньорства. С целенасочена подкрепа университетите в страните, участващи в разширяването, могат да бъдат превърнати в двигатели на високи постижения и иновации, като спомагат за осигуряване на дългосрочната конкурентоспособност и приближаване до Европа.

Заклучение: Нашата добавена стойност за Европа

Страните, участващи в разширяването, демонстрирането, че могат да станат динамични участници в европейски изследователски и иновационен пейзаж с целенасочени инвестиции и ангажменти. През последните десетилетия властите в Централна и Източна Европа увеличиха участието си, подобриха процента на успех и засилиха конкурентоспособността си в рамковите програми на ЕС. Този напредък допринася за ефекта от подкрепата на ЕС и нараства амбицията и високите постижения в региона.

Институциите Alliance4Life са показателен пример. С над 40 реализирани проекта за разширяване и стартиране на множество следващи инициативи, ние изграждаме изследователски капацитет, катализираме институционалната реформа и засилената международна видимост на науката за живота и биомедицината в нашия регион. Показваме, че устойчивото сътрудничество и кумулативните пътища за развитие могат да създадат дългосрочно въздействие и да допринесат за постигането на споделените европейски цели.

В това време остава значителен неизползван потенциал. Докато някои задачи се приближиха до пълна интеграция в рамките на европейското изследователско пространство, други още се сблъскват със структурни бариери и ограничения на ресурсите. По-приобщаващата и ефективна 10-та рамкова програма трябва да предостави това разнообразие, не като разделя сега, а като дава възможност на всички държави да се развиват. Диференцираната подкрепа, по-добро съгласуване с националните стратегии и последователната, поетапна логика между инструментите има съществено значение за откриване на високи постижения, където и да съществува.

Инвестирането в науката за живота и биомедицината не е просто въпрос за конкурентоспособност – това е основа за здравето, устойчивостта и устойчивостта на Европа. От ранното откриване на заболяванията и персонализираната медицина до биотехнологиите и устойчивото на климата земеделие, нашите изследователски служби помагат за справяне с най-належащите обществени предизвикателства на нашето време.

Това е моментът, за да се надградят вече напредък. Обединеното, стратегически съгласувано Европейско изследователско пространство – такова, което използва силните страни на всичките си членове – е от съществено значение за Европа, за да остане конкурентоспособна в световен проблем, социално отговорна и научно суверенна. С правилните инструменти в 10-та рамкова програма, разширяващите се команди са готови да водят и да действат. Нека направим 10-та рамкова програма повратна точка за високите постижения и сближаването в цяла Европа.

Обобщение на ключовите думи

Насърчаване на устойчивото развитие на изследователските таланти

Подкрепа за персонализирани инструменти за докторантура и следдокторско обучение, схеми за реинтеграция и изграждане на институционален капацитет за човешки ресурси в разширяващите се региони – овластяване на изследователите за процифициране на местно и глобално ниво.

Адаптиране на инструментите към вашата нива на готовност

Преодолете универсалните подходи, като диференцирате инструментите въз основа на институционалната зрялост. Комбинирайте изграждането на капацитет за нововъзникващи власти с подкрепа, фокусирана върху високи постижения, за напредналите.

Осигурете стратегическа и предвидима дългосрочна подкрепа.

Създайте „Разширяващ се път за развитие“ с добри последователни покани и многогодишно планиране, за да насочите държавите от работата в мрежата към лидерство в конкурентните научни изследвания.

Съгласуване на финансирането от ЕС и националното финансиране за устойчива промяна

Насърчаване на практическите синергии между 10-та рамкова програма и националните/регионалните фондове, особено инструментите на политиката на сближаване, чрез хармонизирани правила, срокове и използване на Печат за високи постижения.

Укрепване на висшето образование като двигател на иновациите

Засилване на изследователското измерение на университетите чрез структурирани докторски програми, международни схеми за менторство и интегрирани инициативи за изграждане на капацитет в областта на образованието и изследванията.